

ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ ЩОДО ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ Ч. 9 СТ. 284 КПК УКРАЇНИ

THE INVESTIGATING JUDGE'S POWERS REGARDING THE CLOSURE OF CRIMINAL PROCEEDINGS: SOME ASPECTS OF INTERPRETATION AND PRACTICAL IMPLEMENTATION OF PART 9 OF ART. 284 OF CPC OF UKRAINE

Завтур В.А., к.ю.н.,
старший викладач кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань, які виникають під час розгляду та вирішення слідчим суддею клопотань про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених ч. 9 ст. 284 КПК України. Доведено, що судово-практична розгляду клопотань іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування про закриття кримінального провадження є деуніфікованою в контексті розмежування повноважень слідчого, прокурора та слідчого судді щодо закриття кримінального провадження; обчислення строку досудового розслідування, якщо у кримінальному провадженні здійснювалося повідомлення про підозру або приймалося рішення про закриття кримінального провадження, які згодом були скасовані; здійснення слідчим суддею перевірки фактичних обставин кримінального провадження; визначення кола учасників, які мають взяти участь у такому розгляді; змісту резолютивної частини відповідної ухвали слідчого судді; наявності у слідчого судді права вирішувати суміжні процесуальні питання під час розгляду клопотання про закриття кримінального провадження.

Окремо наголошено на тому, що процесуальний порядок закриття кримінального провадження, передбачений ч. 9 ст. 284 України, не спрямований на захист прав та законних інтересів потерпілих у кримінальному провадженні.

Зроблено висновок про те, що лапідарність нормативної регламентації повноважень слідчого судді щодо розгляду та вирішення клопотань іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування про закриття кримінального провадження, не дає змогу судовому контролю стати ефективним засобом правового захисту інтересів фізичних та юридичних осіб від незаконного кримінального переслідування.

Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення нормативної моделі судово-контрольного провадження про закриття кримінального провадження, передбаченого ч. 9 ст. 284 КПК України.

Ключові слова: досудове розслідування, закінчення досудового розслідування, закриття кримінального провадження, слідчий суддя, судовий контроль.

The article is devoted to the study of issues that arise during the examination and resolution of request to close the criminal proceedings by the investigating judge under the Part 9 of Art. 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. It is proved that the judicial practice of examination of the request of another person, whose rights and legitimate interests are limited during the pre-trial investigation to close criminal proceedings is reunified in the context of: 1) delimitation of powers of the investigator, prosecutor and investigating judge to close the criminal proceedings; 2) calculation of the term of pre-trial investigation in case a notice of suspicion or a decision to close the criminal proceedings were subsequently canceled; 3) the investigating judge's power to verify the factual circumstances of the criminal proceedings; 4) determining the range of participants of such judicial examination; 5) the content of the resolute part of the relevant decision of the investigating judge; 6) the investigating judge's power to decide related procedural issues during the examination of request to close the criminal proceedings.

It is emphasized that the procedure of closure of the criminal proceedings provided under the Part 9 of Art. 284 of Ukraine are not aimed at protecting the rights and legitimate interests of victims in criminal proceedings.

It is concluded that the lapidary of normative regulation of the powers of investigating judge to examine and resolve request of another person, whose rights or legitimate interests are limited during the pre-trial investigation to close criminal proceedings does not allow judicial control to become an effective method of legal protection of individuals and legal entities.

Key words: pre-trial investigation, competition of pre-trial investigation, closure of criminal proceedings, investigating judge, judicial control.

Постановка проблеми. Протягом останніх п'яти років вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство України піддавалося неодноразовій ґрунтовній новелізації щодо нормативної регламентації підстав та процесуального порядку закриття кримінального провадження, задекларованою метою якої є посилення правової захищеності фізичних та юридичних осіб від незаконного та необґрунтованого кримінального переслідування.

Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» від 18 вересня 2018 р. № 2548-VIII КПК України було доповнено нормою, яка наділяє слідчого суддю правом винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника, якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових

розслідувань до дня повідомлення особі про підозру, встановлені ч. 1 ст. 219 КПК України.

Доповнення КПК України відповідним нормативним приписом стало логічним продовженням зміни законодавчих підходів до процесуального порядку обчислення строків досудового розслідування, передбаченої Законом України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, а також підкреслило загальну тенденцію розширення процесуальної компетенції слідчого судді у кримінальному провадженні. Загалом не дивно, що законодавець вбачає резерви подальшого вдосконалення правових механізмів захисту прав та свобод учасників кримінального провадження саме в інституті судового контролю, адже, незважаючи на численні проблеми правового та організаційного характеру, він довів свою ефективність та концептуальне значення для побудови сучасної моделі кримінального провадження, яка відповідає міжнародно-правовим стандартам захисту прав людини і громадянина та вимогам демократичного суспільства.

Хоча норма ч. 9 ст. 284 КПК України має, на перший погляд, правозахисну спрямованість, її формулювання

в редакції Закону України від 18 вересня 2018 р. № 2548-VIII породжує низку серйозних запитань одразу у декількох контекстах: по-перше, ризику порушення балансу публічних та приватних інтересів, по-друге, забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності за такої нормативної регламентації, по-третє, проблеми захисту прав та законних інтересів тих суб'єктів, яким кримінальним правопорушенням була завдана шкода. Суперечливий характер має також співвідношення цього механізму правового захисту та інших правових процедур у кримінальному провадженні.

З огляду на доволі тривалі строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру (12 місяців у кримінальному провадженні щодо нетяжкого злочину та 18 місяців у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину) очевидно, що формування першої усталеної судової практики застосування положень ч. 9 ст. 284 КПК України припадає саме на теперішній час. Це, безумовно, свідчить про актуальність та нагальність наукового осмислення тих проблем, які виникають під час тлумачення та практичного застосування відповідних норм КПК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що до проблематики закриття кримінального провадження зверталися чимало вітчизняних науковців (зокрема, Ю.П. Алєнін, Н.Л. Боржецька, І.В. Гловюк, В.О. Гринюк, О.В. Капліна, Л.М. Лобойко, Г.І. Сисоєнко, О.Ю. Татаров, І.А. Тітко, О.О. Торбас, С.Б. Фомін, Д.В. Шилова), втім, пропозиція надіслати слідчого суддю повноваженнями, що передбачені чинною редакцією ч. 9 ст. 284 КПК України, не висловлювалася жодним із них. Це свідчить про відсутність доктринального забезпечення аналізованого правоположення.

Науковому та науково-практичному аналізу новел, передбачених Законом України від 18 вересня 2018 р. № 2548-VIII, були присвячені роботи І.В. Гловюк та О.Ю. Татарова. Втім, відповідні дослідження мали прогностичний контекст, адже були спрямовані здебільшого на загальний правовий аналіз положень відповідного закону та оцінку перспектив його впливу на ефективність досудового розслідування.

Метою статті є аналіз проблем тлумачення та застосування норм ч. 9 ст. 284 КПК України, що виникають у правозастосовній практиці, та формулювання пропозицій щодо подальшого вдосконалення процесуального порядку закриття кримінального провадження слідчим суддею.

Виклад основного матеріалу. Регламентуючи процесуальний порядок розгляду слідчим суддею клопотань про закриття кримінального провадження, законодавець обмежився лише переліком у ч. 9 ст. 284 КПК України загальних підстав для прийняття такого рішення, до яких слід віднести наявність кримінального провадження, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і яке на час розгляду клопотання не закрито й не зупинене; сплив строків досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру, передбачені ч. 1 ст. 219 КПК України; відсутність осіб, яким було повідомлено про підозру у відповідному кримінальному провадженні; наявність фактичних обставин, які вказують на те, що особа, яка звертається з відповідним клопотанням, зазнає обмежень прав та законних інтересів через здійснення щодо неї необґрунтованого кримінального переслідування (належний суб'єкт звернення – інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, та її представник).

Інші процесуальні питання, пов'язані з розглядом та вирішенням слідчим суддею клопотань такого роду, свого відображення у нормах КПК України не знайшли, що цілком очікувано потягло за собою деуніфікацію пра-

возастосовної практики здійснення відповідного судово-контрольного провадження.

Співним, зокрема, виявилася питання щодо сфери дії положень ч. 9 ст. 284 КПК України, або застосовності відповідних норм до тих кримінальних проваджень, які були розпочаті до набуття ними чинності. Можливість реалізації аналізованої правової процедури закриття кримінального провадження безпосередньо пов'язана із закінченням строку досудового розслідування з моменту внесення відомостей до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру, але такий порядок обчислення строків досудового розслідування був впроваджений Законом України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, а відповідні зміни, внесені до ч. 1 ст. 219 КПК України, набули чинності 16 березня 2018 р. Отже, слідчим суддею в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України можуть бути закриті лише ті провадження, відомості про які були внесені до ЄРДР з 16 березня 2018 р. Саме таке розуміння сфери дії відповідних норм демонструє сучасна практика здійснення судового контролю в цій царині. У літературі такий підхід піддається критиці, а також обґрунтовується можливість ретроспективного застосування положень ч. 1 ст. 219 та ч. 9 ст. 284 КПК України [1; 2]. Ми не будемо заглиблюватися в аналіз тих аргументів, які висловлюють прибічники зворотної сили цих норм КПК України, оскільки це може бути предметом самостійного наукового дослідження, а лише зазначимо, що Верховний Суд послідовно відстоює позицію, згідно з якою новий кримінальний процесуальний закон не має зворотної дії навіть тоді, коли його правила є більш сприятливими для учасників кримінального провадження [3], тому зміна правозастосовних підходів у цьому аспекті навряд чи відбудеться.

Аналіз судової практики дає змогу констатувати окремі випадки неправильного тлумачення положення ч. 9 ст. 284 КПК України в контексті розмежування повноважень слідчого судді та слідчого, прокурора щодо закриття кримінального провадження. У деяких судових рішеннях, прийнятих за результатами розгляду відповідних клопотань, зазначалося, що «заявник не підтвердив звернення із заявою до прокурора та слідчого з клопотанням про закриття кримінального провадження та не звертався до слідчого судді зі скаргою в порядку ст. 303 КПК України на бездіяльність слідчого» [4]. Така позиція має під собою нормативне підґрунтя, а саме положення другого абзацу п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України, яке вказує на обов'язок слідчого, прокурора закрити кримінальне провадження, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України, закінчився, а жодній особі не було повідомлено про підозру. Це означає, що невиконання слідчим, прокурором відповідного обов'язку слід вважати бездіяльністю, яка полягає у нездійсненні процесуальної дії, яку вони зобов'язані були здійснити у встановлений законом строк, отже, підлягає оскарженню слідчому судді на підставі п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України.

Втім, така варіативність у виборі належного способу захисту права на закриття кримінального провадження не має ставати перешкодою для забезпечення єдності правозастосовної практики у цьому сегменті правовідносин. Кримінальний процесуальний закон не зобов'язує зацікавлену особу ані звертатися спочатку до слідчого або прокурора з клопотанням про закриття кримінального провадження, ані оскаржувати таку бездіяльність слідчому судді перед тим, як реалізувати своє право на звернення до слідчого судді з клопотанням про закриття кримінального провадження. З цього випливає висновок, що слідчий суддя уповноважений закрити кримінальне провадження за наявності підстав, передбачених ч. 9 ст. 284 КПК України, встановивши під час розгляду клопотання, що слідчий, прокурор відповідний обов'язок не виконали і з клопотанням про продовження строку досудового розслідування до слідчого судді не зверталися.

Принципового значення в контексті реалізації норм ч. 9 ст. 284 КПК України набуває аспект, пов'язаний із правильним визначенням моменту спливу строків досудового розслідування. Як демонструє правозастосовна практика, коли дванадцятимісячний строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру спливає, слідчі та прокурори доволі часто вдаються до перекваліфікації злочину з нетяжкого на тяжкий або особливо тяжкий, що автоматично збільшує його до вісімнадцяти місяців, або звертаються до слідчого судді з клопотанням про продовження цього строку до слідчого судді на підставі ч. 1 ст. 294 КПК України. Крім того, за наявності підстав, передбачених ст. 217 КПК України, прокурором може бути прийняте рішення про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування, що також дає змогу змінити порядок обчислення процесуальних строків та запобігти виникненню підстав для закриття кримінального провадження.

Водночас правозастосовна практика демонструє полярність у відповіді на питання про те, як обчислювати строк, визначений ч. 1 ст. 219 КПК України, якщо у кримінальному провадженні приймалося рішення про закриття кримінального провадження, яке потім було скасоване прокурором або слідчим суддею, чи слід включати строк, поки провадження було закрито, до загального строку досудового розслідування. Норма ч. 3 ст. 219 КПК України встановлює, що у строк досудового розслідування не включається лише строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до винесення постанови про відновлення кримінального провадження, а також строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. Жодних інших винятків із цього правила КПК України не встановлює. Враховуючи це, іноді слідчі судді, розглядаючи клопотання в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України, включали строк, протягом якого провадження було закрито, в загальний строк досудового розслідування і приймали рішення про закриття кримінального провадження, посилаючись на норму ч. 3 ст. 219 КПК України [5]. Проте здебільшого слідчі судді дотримуються протилежного підходу та не включають цей строк у загальний строк досудового розслідування [6; 7].

Аналогічна проблема виникає у кримінальних провадженнях, у яких особі вручалось повідомлення про підозру, яке в подальшому було скасоване слідчим суддею. Логічно, що після прийняття слідчим суддею відповідного рішення кримінальне провадження може вважатися таким, у якому жодній особі не повідомлялося про підозру, але знову ж такі питання про те, чи враховується строк, протягом якого особа перебувала у статусі підозрюваного, до загального строку досудового розслідування, залишається відкритим. Нині існує практика, за якої відповідний строк включається у загальний строк досудового розслідування з огляду на вищезазначений припис ч. 3 ст. 219 КПК України [8].

Підстави прийняття рішення про закриття кримінального провадження в порядку, передбаченому ч. 9 ст. 284 КПК України, фактично є формальними, у зв'язку з чим у доктрині актуалізувалося питання про те, чи покладається на слідчого суддю обов'язок дослідити змістовні аспекти кримінального провадження під час розгляду відповідних клопотань, зокрема кваліфікацію кримінального правопорушення, наявність підстав для повідомлення певних осіб про підозру, наявність підстав для продовження строку досудового розслідування, законність та обґрунтованість інших процесуальних рішень, що приймалися під час досудового розслідування. Це питання вже підіймалося у літературі [9]. Як видається, наявність у слідчого судді обов'язку перевірити фактичні обставини кримінального провадження та переконатися у правильності кваліфікації кримінального правопорушення, про яке йдеться у клопотанні, не може піддаватися жодним сумнівам з огляду хоча б на те, що від тяжкості кримі-

нального правопорушення залежить тривалість строку досудового розслідування, визначення якого має принципове значення під час розгляду клопотань у порядку ч. 9 ст. 284 КПК України.

Слід зазначити, що у судовій практиці наявні приклади здійснення слідчим суддею оцінки законності та обґрунтованості тих процесуальних рішень, що приймалися в ході досудового розслідування та мають безпосереднє значення для вирішення питання про його закриття. Так, наприклад, слідчий суддя Шевченківського районного суду м. Києва, розглядаючи клопотання про закриття кримінального провадження, звернув увагу на те, що продовження строків досудового розслідування відбулося з порушенням процесуального порядку, у зв'язку з чим визнав строк досудового розслідування таким, що спливає, і задовольнив відповідне клопотання [10]. Водночас Сумський апеляційний суд не погодився з висновками слідчого судді щодо недотримання процесуального порядку повідомлення про підозру особі, у зв'язку з чим скасував ухвалу про закриття кримінального провадження [11].

Наявні й випадки, коли слідчі судді відмовляли у задоволенні клопотань про закриття кримінального провадження, мотивуючи це тим, що тривають деякі слідчі (розшукові) дії, незважаючи на те, що строки, передбачені ч. 1 ст. 219 КПК України, сплили. Наприклад, слідчий суддя Київського районного суду м. Полтави відмовив у задоволенні клопотання, поданого в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України, через те, що у кримінальному провадженні триває експертиза об'єктів інтелектуальної власності [12].

Перевірка фактичних обставин кримінального провадження вимагає наявності механізмів доступу його матеріалів, зокрема шляхом їх витребування. У судовій практиці наявно чимало випадків, коли слідчі судді після надходження клопотання в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України вирішували питання про відкриття провадження та зобов'язували орган досудового розслідування надати матеріали кримінального провадження [13] (іноді слідчі судді витребували у держателя ЄРДР розширений витяг з розділу «Рух кримінального провадження» [14]), а в інших, навпаки, зазначали, що слідчий суддя, відповідно до КПК України, не наділений правом витребувати матеріали за власною ініціативою [15]. І.В. Гловюк звертає увагу на те, що суб'єкт звернення з відповідним клопотанням – інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, не наділена правом на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування в порядку ст. 221 КПК України, отже, практично позбавлена можливості належним чином мотивувати його навіть в тому аспекті, що вона дійсно підпадає під ознаки, визначені п. 16¹ ст. 3 КПК України [16, с. 160]. Саме тому активність слідчого судді у встановленні фактичних обставин, що мають значення в контексті вирішення питання про закриття кримінального провадження, є вкрай необхідною. Враховуючи це, вважаємо, що це питання має бути нормативно врегульованим, а право слідчого судді витребувати матеріали кримінального провадження під час розгляду клопотань у порядку ч. 9 ст. 284 КПК України має бути чітко прописаним у нормах КПК України.

Реалізація норм ч. 9 ст. 284 КПК України відзначається суттєвою складністю тоді, коли аналіз фактичних обставин кримінального провадження вказує на наявність підстав для повідомлення про підозру, але відповідне рішення не було прийняте через зволікання сторони обвинувачення, а строки досудового розслідування, визначені ч. 1 ст. 219 КПК України, сплили. Ця проблема вже була ідентифікована судовою практикою. Наприклад, в ухвалі слідчого судді Томашпільського районного суду Вінницької області було зазначено, що «в письмових поясненнях потерпілої ОСОБА_5, які знаходяться в матеріалах кримінального провадження, останньою чітко вказано, що саме

ОСОБА_3 наніс їй тілесні ушкодження, 19 березня 2018 р. слідчим СВ Томашпільського ВП було відібрано письмові пояснення у ОСОБА_3 щодо зазначеного факту, також було допитано низку свідків. Однак у матеріалах кримінального провадження відсутні будь-які відомості, які би підтверджували факт оголошення будь-якій особі про підозру» [5]. Слідчим суддею за цих обставин було прийняте рішення про закриття кримінального провадження на підставі ч. 9 ст. 284 КПК України з огляду на спливи строків досудового розслідування, визначених ч. 1 ст. 219 КПК України. Важко однозначно сказати, яким чином потерпілий може захистити свої процесуальні права в ситуаціях, схожих на вищенаведену. За чинними положеннями КПК України, потенційно ефективним способом правового захисту видається подання потерпілим клопотання про встановлення процесуального строку для повідомлення слідчим, прокурором про підозру в порядку, передбаченому ч. 6 ст. 28 КПК України.

Однак наведений приклад яскраво демонструє, що правоположення ч. 9 ст. 284 КПК України взагалі не спрямоване на захист прав потерпілого у кримінальному провадженні. За такої правової регламентації він фактично усувається з механізму прийняття підсумкового кримінального процесуального рішення та позбавляється права на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Отже, як видається, подальше вдосконалення відповідних положень КПК України вимагає нормативного закріплення правила про те, що закриття кримінального провадження з підстав, передбачених ч. 9 ст. 284 КПК України, не допускається, якщо потерпілий проти цього виступає.

Слід зазначити, що КПК України не регламентує коло учасників розгляду клопотання про закриття кримінального провадження в порядку, передбаченому ч. 9 ст. 284 КПК України. Найбільш дискусійним у цьому аспекті є питання про те, чи мають у ньому брати участь слідчий та прокурор. Існує практика розгляду таких клопотань лише за участю слідчого [17]. Водночас судом апеляційної інстанції було визнано істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону розгляд клопотання про закриття кримінального провадження без участі прокурора, у зв'язку з чим ухвала слідчого судді була скасована [18], тому вважаємо за необхідне доповнити ч. 9 ст. 284 КПК України нормою, яка би встановлювала, що розгляд відповідного клопотання відбувається за обов'язкової участі особи, яка подала клопотання, чи її представника, слідчого, прокурора та потерпілого. Відсутність слідчого, прокурора або потерпілого, які належним чином повідомлені про час та місце розгляду клопотання, не є перешкодою для його розгляду.

На правозастосовному рівні відсутній єдиний підхід до формулювання резолютивної частини ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду клопотання в порядку, встановленому ч. 9 ст. 284 КПК України. Буквальне тлумачення відповідних норм дає змогу дійти висновку, що слідчий суддя може прийняти рішення лише про задоволення клопотання та закриття кримінального провадження або про відмову у його задоволенні, втім, у судовій практиці є поодинокі випадки, коли за результатами розгляду такого клопотання приймалося рішення про встановлення строку для повідомлення особи про підозру або закриття кримінального провадження [19]. Хоча прийняття такого рішення прямо не передбачено нормами КПК України, подібний підхід є прикладом здійснення ефективного судового контролю, що спрямований на забезпечення дотримання балансу інтересів різних учасників кримінального провадження.

Цікавою у цьому контексті є також ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Кіровограда, яка фактично містить два окремих рішення, а саме про закриття кримінального провадження відносно осіб, щодо яких

проводилися певні процесуальні дії, та закриття кримінального провадження загалом [20]. Водночас слід зауважити, що КПК України не згадує про можливість закриття кримінального провадження щодо конкретної особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, а аналіз диспозиції норми ч. 9 ст. 284 КПК України свідчить про те, що у ній йдеться лише про можливість закриття кримінального провадження загалом.

Прийняття рішення про закриття кримінального провадження породжує необхідність скасування пов'язаних із ним правообмежень, передусім арешту майна. Водночас норма ч. 4 ст. 174 КПК України передбачає можливість скасування арешту майна у разі закриття кримінального провадження лише судом. Як показує аналіз судової практики, особи, що наділені правом подання клопотання в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України, доволі часто порушують у ньому питання про скасування арешту майна, втім, практика їх вирішення знову ж таки не відзначається одностайністю: в одних випадках слідчі судді відмовляють у їх задоволенні, посилаючись на те, що прийняття такого рішення є виключною компетенцією суду [21], а в інших випадках задовольняють, застосовуючи аналогію ч. 4 ст. 174 КПК України [22]. Неоднозначний підхід до вирішення цього правового питання був продемонстрований у ухвалі слідчого судді Оболонського районного суду м. Києва від 18 грудня 2019 р. За результатами розгляду клопотання в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України слідчим суддею було скасовано арешт майна, накладений на автомобіль, проте відмовлено у закритті кримінального провадження, мотивуючи це тим, що після скасування арешту майна заявник у цьому провадженні втратив статус особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, отже, більше не є належним суб'єктом звернення з таким клопотанням [23].

Очевидно, що вирішення усіх питань, пов'язаних із припиненням кримінального переслідування щодо особи, має відбуватися в межах єдиної правової процедури. У зв'язку з цим вважаємо, що цей аспект має бути вирішений на нормативному рівні, а положення ч. 4 ст. 174 КПК України мають бути доповнені посиланням на слідчого суддю як суб'єкта, що уповноважений скасувати арешт майна у разі прийняття ним рішення про закриття кримінального провадження.

Висновки. Лапідарність нормативної регламентації повноважень слідчого судді щодо розгляду та вирішення клопотань іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування про закриття кримінального провадження, не дає змогу судовому контролю стати ефективним засобом правового захисту інтересів фізичних та юридичних осіб від незаконного кримінального переслідування.

Проведений аналіз судової практики дає змогу сформулювати деякі пропозиції щодо створення більш детальної нормативної моделі судово-контрольного провадження, передбаченого ч. 9 ст. 284 КПК України, зокрема закріплення у нормах КПК України переліку фактичних обставин, які підлягають установленню під час розгляду клопотання про закриття кримінального провадження, серед яких слід назвати правильність кваліфікації кримінального правопорушення, наявність або відсутність підстав здійснення повідомлення про підозру, дотримання процесуального порядку повідомлення про підозру (якщо воно здійснювалося), законність та обґрунтованість інших процесуальних рішень, що приймалися у кримінальному провадженні; доповнення ч. 9 ст. 284 КПК України нормою, згідно з якою закриття кримінального провадження з підстав, передбачених ч. 9 ст. 284 КПК України, не допускається, якщо потерпілий проти цього виступає; нормативне визначення кола учасників розгляду клопотання в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України (інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування,

її представник, слідчий, прокурор, потерпілий), повноважень слідчого судді щодо витребування матеріалів кримінального провадження, вимог до змісту резолютивної частини ухвали слідчого судді, постановленої за результатами такого розгляду.

Законодавчого вирішення потребують проблеми, пов'язані з правильним обчисленням строку досудового

розслідування, якщо у кримінальному провадженні приймалися рішення про повідомлення про підозру або закриття кримінального провадження, які згодом були скасовані, а також наділенням слідчого судді правом скасовувати арешт майна у випадку прийняття рішення про закриття кримінального провадження в порядку ч. 9 ст. 284 КПК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініков О.В. Під ковпаком і без підозри. Два способи домогтися закриття провадження, розслідування роками. *Закон і бізнес*. 2019. № 30 (1432). 03.08–09.08.2019. URL: https://zib.com.ua/ua/print/138719-dva_sposobi_domogtisy_zakrityta_provadhennya_rozsliduvanog.html (дата звернення: 30.11.2020).
2. Поповська Т.В., Ткаченко В.М. Хотіли як краще, а вийшло як завжди (закриття кримінального провадження слідчим суддею). *Юрист&Закон*. 2019. № 13. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012576 (дата звернення: 30.11.2020).
3. Постанова Верховного Суду від 28 жовтня 2020 р., судова справа № 937/2480/20. *ЄДРСР*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92602126> (дата звернення: 30.11.2020).
4. Ухвала слідчого судді Апостолівського районного суду Дніпропетровської області від 11 березня 2020 р., судова справа № 171/44/19. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88118606> (дата звернення: 30.11.2020).
5. Ухвала слідчого судді Томашпільського районного суду Вінницької області від 2 квітня 2019 р., судова справа № 146/337/18. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80932762> (дата звернення: 30.11.2020).
6. Ухвала слідчого судді Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 4 квітня 2019 р., судова справа № 641/9153/18. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86187339> (дата звернення: 30.11.2020).
7. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Миколаєва від 23 грудня 2019 р., судова справа № 489/6429/19. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86661499> (дата звернення: 30.11.2020).
8. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 19 березня 2020 р., судова справа № 310/832/19. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88366742> (дата звернення: 30.11.2020).
9. Татаров О.Ю. Дрібниці вирішують усе! Чергові зміни до КПК забезпечать хіба що колапс досудового розслідування. URL: https://zib.com.ua/ua/134754-zmini_do_kpk_zabezpechat_kolaps_dosudovogo_rozsliduvannya.html (дата звернення: 30.11.2020).
10. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 19 лютого 2020 р., судова справа № 761/4796/20. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88535686> (дата звернення: 30.11.2020).
11. Ухвала Сумського апеляційного суду від 11 березня 2020 р., судова справа № 592/15/20. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88163242#> (дата звернення: 30.11.2020).
12. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Полтави від 4 грудня 2019 р., судова справа № 552/2891/18. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86087770#> (дата звернення: 30.11.2020).
13. Ухвала слідчого судді Октябрського районного суду м. Полтави від 28 листопада 2018 р., судова справа № 554/10301/17. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78167347> (дата звернення: 30.11.2020).
14. Ухвала слідчого судді Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 15 травня 2020 р., судова справа № 243/5384/18. *ЄДРСР*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89297931> (дата звернення: 30.11.2020).
15. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 18 вересня 2019 р., судова справа № 757/32215/19-к. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86966583> (дата звернення: 30.11.2020).
16. Гловюк І.В. Право іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, на закриття кримінального провадження: проблеми нормативної регламентації та реалізації. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 158–165.
17. Ухвала слідчого судді Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 27 травня 2020 р., судова справа № 333/3082/18. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89494847> (дата звернення: 30.11.2020).
18. Ухвала Київського апеляційного суду від 28 травня 2020 р., судова справа № 752/4102/19. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89563554> (дата звернення: 30.11.2020).
19. Ухвала слідчого судді Дарницького районного суду м. Києва від 24 квітня 2019 р., судова справа № 753/22593/18. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81463020> (дата звернення: 30.11.2020).
20. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Кіровограда від 20 травня 2020 р., судова справа № 405/56/20. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89636122> (дата звернення: 30.11.2020).
21. Ухвала слідчого судді Подільського районного суду м. Києва від 28 квітня 2020 р., судова справа № 758/4882/20. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89424184> (дата звернення: 30.11.2020).
22. Ухвала слідчого судді Сватівського районного суду Луганської області від 2 червня 2020 р., судова справа № 426/5184/20. *ЄДРСР*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89650464> (дата звернення: 30.11.2020).
23. Ухвала слідчого судді Оболонського районного суду м. Києва від 18 грудня 2019 р., судова справа № 756/14284/19. *ЄДРСР*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86491232> (дата звернення: 30.11.2020).